

Mirela Šunda
Andrea Tvorek
Katarina Nabršnigg
Damir Knjaz

KOLIKA JE REALNA MOGUĆNOST PROVOĐENJA NASTAVNIH TEMA TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U ŠKOLAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ?

1. UVOD

Tjelesna i zdravstvena kultura ima, a u budućnosti će imati još značajniju ulogu u pripremi i osposobljavanju djece, učenika i mladih za život i rad. Samo fizički i mentalno sposobna i stabilna osoba može uspješno odgovoriti svim izazovima brzog i stresnog načina života u kojemu se nalazimo. Zbog toga je jedan od glavnih ciljeva tjelesne i zdravstvene kulture, odnosno tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja čuvanje i unapređivanje zdravlja, zadovoljavanje čovjekovih biopsihosocijalnih motiva za kretanjem te poboljšanje, odnosno transformacija antropološkog statusa djece, učenika i mladih. Cilj i zadaće tjelesne i zdravstvene kulture mogu se ostvariti na različite načine, ali krajnji rezultati rada značajno ovise o materijalno-tehničkim uvjetima u kojima se rad odvija. Ukoliko se tjelesno vježbanje provodi u odgovarajućim materijalno-tehničkim uvjetima, uz nadzor stručno osposobljenih kadrova, uspjeh i krajnji rezultati bit će sigurno puno bolji nego ako se tjelesno vježbanje provodi u neprimjerenim prostorima, bez sredstava i pomagala. U Republici Hrvatskoj u tom segmentu vladaju različiti uvjeti. Neke škole raspolažu s kvalitetnim i primjerenim uvjetima rada dok u nekim ne postoje najosnovniji uvjeti provođenja nastave TZK. Sve navedeno odnosi se na osnovne i srednje škole. U konačnici nastavnici TZK moraju se prilagođavati uvjetima u kojima rade te time plan i program rada propisan od strane MZOŠ u nekim školama se ne može u cijelosti realizirati.

2. DISKUSIJA

Iako krajnji uspjeh tjelesne i zdravstvene kulture ovisi u velikoj mjeri o materijalno-tehničkim uvjetima, ovisi i o načinu njihova korištenja i primjenjivanja. Nastavnik je taj koji svojim sposobnostima i znanjima treba na najbolji mogući način iskoristiti materijalno-tehničke uvjete, odnosno raspoloživi prostor, opremu, sredstva i pomagala i na taj način omogućiti učenicima kvalitetan rad s naglaskom na potrebitost tjelesne

aktivnosti. Tjelesna i zdravstvena kultura specifičan je predmet i znatno se razlikuje od ostalih odgojno-obrazovnih područja upravo prema materijalno-tehničkim i vremenskim uvjetima održavanja nastave. Tako se nastava može provoditi na otvorenim površinama (igralište, atletska staza, skakališta, bacališta, slobodne zelene površine, bazeni i poligoni) i u zatvorenim prostorima (sportske dvorane, fitness i aerobic centri, bazeni) uz pomoć različitih sprava, rekvizita, pomoćno-tehničke opreme, vizualnih, auditivnih, audiovizualnih i tekstualnih sredstava te tehničkih sredstava i opreme (video pomagala, audio pomagala, audio-video pomagala, uređaji...). Iz svega navedenoga može se zaključiti da bi nastava tjelesne i zdravstvene kulture trebala biti raznovrsna i na taj način zanimljivija i pristupačnija učenicima. Široka je lepeza materijalno-tehničkih uvjeta koji unapređuju provedbu nastave. Međutim, stvarna situacija u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske po pitanju materijalno-tehničkih uvjeta nešto je drugačija. Velik broj škola, kako onih centralnih tako i onih područnih, nema sportske dvorane ni vanjske terene, a ako i imaju u velikoj većini su dotrajale (čast iznimkama!). U nekim manjim gradovima postoje dvorane u kojima se nastava provodi udvojeno tako da na polovici dvorane radi jedno razredno odjeljenje, a na drugoj polovici dvorane drugo razredno odjeljenje, kao i dvorane koje koriste tri i više škola te u takvoj dvorani dnevno vježba između 800-1000 učenika, a one svojim dimenzijama ne odgovaraju standardima. Postoje naravno i škole koje imaju optimalne materijalno-tehničke uvijete, međutim činjenica je da još uvijek u većini škola ipak prevladavaju manje zadovoljavajući, odnosno slabiji materijalno-tehnički uvjeti. Plan i program za osnovne škole definiran je HNOS-om te je precizno razložen. Ipak temeljem svega gore navedenog jasno je da on nije provediv u većini škola. Osim nedostatka materijalnih uvjeta nastavnici navode i još jedan problem provedbe programa, a to je nedovoljna obučenost u provedbi pojedinih tema. Tako npr. studentice kineziologije, dakle današnje nastavnice, u programu studija na Kineziološkom fakultetu nisu slušale (ni polagale) nastavu iz predmeta nogomet, također se nerijetko nastavnici osjećaju „nesigurno“ u provedbi nekih elemenata iz programa borilačkih sportova, gimnastike, plesova pa ih izbjegavaju. Plan i program tjelesne i zdravstvene kulture za srednje škole sastoji se od osnovnog i dopunskog programa. Osnovni program čine programski sadržaji koji su u funkciji ostvarivanja određenog cilja i zadaća, a mogu se sastaviti iz skupina kinezioloških aktivnosti. To su: atletika, sportska gimnastika, ritmičko-sportska gimnastika, ples, borilački sportovi, košarka, odbojka, rukomet i nogomet. Dopunski program nije strogo određen. Dopunskim programom treba obogatiti životna iskustva učenika uvođenjem u nove aktivnosti kao što su veslanje, badminton, skijanje, klizanje, plivanje, rolanje, aerobik, body building, pilates.... Za učenike oštećena zdravlja, odnosno učenike koji se nalaze u razdoblju zdravstvenog oporavka treba za svakog ponaosob izraditi program ovisno o stupnju i vrsti oštećenja. Zatim je potrebno izraditi plan i program posebno za

učenike, posebno za učenice. Sve ovo zahtjeva prije svega puno znanja i truda svakog nastavnika. Jasno je zaključiti i koliko je važno predznanje s kojim učenici dolaze u srednju školu. Sve se ponovo nadovezuje na raznolikost uvjeta i tako u krug. Ukoliko materijalno-tehnički uvjeti nisu primjereni, cijeli posao nastavnika dodatno je otežan, odnosno nastavnik se nalazi u situaciji da zbog lošijih materijalno-tehničkih uvjeta nije u mogućnosti odraditi određene nastavne teme plana i programa. Nerijetko se dogodi da upravo zbog nedostatka dvorana, igrališta, sprava učenici dođu u srednju školu gdje se prvi put susretnu s nastavnim temama iz sportske gimnastike, borilačkih sportova odnosno prvi put se susretnu sa sustavno organiziranom nastavom. Na taj način nastavnicima je dodatno otežan posao jer je kod učenika u dobi od 15 godina prisutniji strah od nepoznatog (npr. sportska gimnastika kod učenica). Lošiji materijalni uvjeti ipak su značajno više prisutni u područnim školama i u manjim gradovima, nego u centralnim školama i razvijenijim gradovima. Osnovni program za srednje škole čine nastavne cjeline: trčanje, skokovi, bacanja, penjanje, vis, upori, potpori i kovrtljaji, preskoci, borilački sportovi, plesne strukture i igre (elementarne i štafetne igre, rukomet, nogomet, košarka i odbojka). Nedostatak gimnastičkih sprava poput preče, dvovisinskih ruča, paralelnih ruča, karika, grede, kozlića i konja uvjetuje nemogućnost realizacije velikog broja nastavnih tema iz sportske gimnastike. Kada govorimo o nastavnoj cjelini skokovi i bacanja škole koje nemaju skakališta i bacališta, jamu za doskok, kugle, nisu u mogućnosti realizirati nastavne teme: skok udalj koračnom tehnikom, troskok, bacanje kugle O'Brien tehnikom. Kada govorimo o borilačkim sportovi nastavnici i učenici mogu odraditi elemente karatea, udarce rukama i nogama, blokade, elemente samoobrane, gušenja, držanja, judo padove, ipak za judo bacanja potrebno je imati kimono i tatami, tako da u školama koje to nemaju ne može se odraditi i usvojiti nastavnu temu judo bacanja.

3. ZAKLJUČAK

Budući da se djeca i mladi sve manje kreću, a sve više sjede za računalima te da je porast bolesti kod mladih sve veći, od iznimne je važnosti uključivati djecu i mlade u sport, isticati korisnost tjelesnog vježbanja, poticati izgradnju sportskih objekata jer problem nekretanja pojavom moderne tehnologije može biti samo sve veći. Primjenom različitih rekvizita poput velikih i malih pilates lopti, bučica različitih težina, guma, palica i sl. koji ne predstavljaju školi veliki trošak može se pružiti učenicima novije, modernije i njima zanimljivije sadržaje i na taj način učiniti samu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture nezamjenjivom. Ono što nije u domeni nastavnika odnosno škole je izgradnja i opremanje dvorana, a što je društvena obveza i ne bi smjela biti samo dobra volja političara bilo onih na lokalnoj ili državnoj razini.

4. LITERATURA

1. Knjaz, D.; Matković, Bo.; Rupčić, T. (2009). Prilog analizi problema organizacije i provedbe tema iz košarkaške igre u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnim školama Republike Hrvatske. 18. ljetna škola Kineziologa RH Neljak, Boris (ur.). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez, 2009. 414-418.
2. Matković, B., D. Knjaz (2002). Osvrt na nastavni plan i program predmeta tjelesna i zdravstvena kulture u osnovnoj školi u području košarkaške igre. U: V. Fidak (ur.) Zbornik radova 11. ljetne škole kineziologa RH, Rovinj, 2002., (str. 269-272), Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
3. Ministarstvo Znanosti, Obrazovanja i Športa (2006). HNOS. Zagreb.